

DIVERSÀRIUM

Tanja Strecker

L'adolescència infinita? Entre biologia i cultura

La pregunta "què és més important per al nostre desenvolupament en qualsevol moment de la vida, la biologia o la cultura?" és tan vella que ja podem parlar d'una història interminable dins de les ciències. Els últims anys ens han proporcionat coneixements nous sobre el desenvolupament del cervell, el nostre codi genètic, etc., i gràcies a noves tècniques d'imatge podem veure el nostre cervell en acció d'una manera que fins fa poc era inimaginable. Veurem quines regions estan actives durant determinades activitats, què passa mentre dormim i quines diferències existeixen, per exemple, entre cervells femenins i masculins. Sembla tot tan nou i important que potser és el moment de tornar a preguntar: "És l'adolescència un fenomen biològic, està determinada per la cultura o potser serà possible conciliar aquests dos paradigmes en el nou mil·lenni?" Amb tants segles per davant no vull anticipar la resposta, però sí que em sembla oportú exemplificar el dilema amb els canvis que va experimentar aquesta adolescència en les últimes dècades.

Si mirem l'inici de l'adolescència, la lluita biologia *versus* cultura sembla guanyada: tot comença amb la pubertat, en concret amb la descàrrega d'hormones sexuals que provoquen canvis profunds en la fesomia i a nivell cerebral. La metàfora d'un camp de batalla pot venir al cap per descriure el cos adolescent i explica la conflictivitat tradicionalment associada a aquesta etapa de la vida que està comprovada sovint per reportatges sobre la violència i el deteriorament de valors entre els adolescents i els joves. Ens sembla tan normal que "els adolescents" mostrin comportaments de risc i que causin problemes, i que "els adolescents d'avui" són fins i tot pitjor que totes les generacions anteriors, que ja no esperem res de bo, del grup d'adolescents que ens trobem al parc rumb al supermercat, i els mirem amb recel, de reüll. Realment no existeix una prova científica d'un augment de violència, ja que no tenim dades sobre la violència en les dècades passades, i més denúncies no ha de significar pas més delictes, sinó que el més probable és un canvi en la disposició de denunciar: avui dia ja no es truca als pares del jove que va trencar la finestra jugant al futbol, sinó directament la policia, i sovint ni hi ha res de trencat, i es denun-

cia soroll o la pura presència d'un grup d'adolescents segurament a causa d'aquesta por que ens inspira la seva presència. S'entén que hi ha joves que no estan gens contents amb aquesta imatge inherent a la seva edat i que se senten rebutjats i estigmatitzats per la societat, ja que poden fer el que volen, esforçar-se i comportar-se de meravella, i, no obstant això, només el pas del temps pot fer desaparèixer la mirada de cautela de les cares adultes en el seu entorn. Aquest temps d'espera per rebre respecte i reconeixement pot sentir-se com una eternitat, i resulta molt frustrant per a molts joves, i fins i tot pot convertir-se en una de les causes de la conflictivitat de l'adolescència, ja que els adolescents poden començar a rebel·lar-se contra la seva posició inferior o poden resignar-se a aquesta lluita i decidir complir les males expectatives del seu entorn, un fenomen conegut com *self-fulfilling prophecy* (profecia autocomplerta). Per tant, veiem que ja amb aquesta característica tan coneguda de l'adolescència, la seva conflictivitat, el peix es mossega la

cua i no sabem què causa realment el problema: la naturalesa o la societat?

Si volem definir la fi de l'adolescència, el problema es complica fins i tot més. No existeix un senyal biològic inequívoc del final de l'adolescència, ja que diferents processos acaben en moments molt diferents. Mentre s'aconsegueix, per exemple, la maduresa sexual a una edat cada vegada més primerenca, les estructures cerebrals responsables per a la reflexió s'estabilitzen uns deu anys més tard, al voltant dels 25 anys. Considerant que hi havia un temps en què l'esperança de vida apuntava als 30 anys, aquesta troballa dóna un sentit molt nou a la "saviesa de l'edat". Un salt directe de l'adolescència a la tercera edat o —hauríem de dir-ne la tercera joventut?— a alguns els pot semblar inadequat i realment va existir fins fa poc més d'una dècada un final més clar de l'adolescència, però no era res biològic.

No fa tant temps que la majoria dels joves masculins d'una generació van sortir del sistema educatiu al voltant dels 15 anys i seguien un transcurs predeterminat de començar a treballar, casar-se, tenir nens, etc. Una successió que ja havien passat els seus pares, els seus avis i fins i tot besavis en el mateix ordre i dins del mateix marge de temps. En molts casos els pares van triar el futur lloc de treball i la parella, i no sempre van trigar els nou mesos socialment esperats després de les noces per crear una família pròpia. Assumint així el paper d'adults, tant en l'autonomia econòmica com en la procreació, el consum i la participació política, es van convertir en adults, i aquesta transició els va costar com a molt uns dos o tres anys.

Avui dia ja no funciona aquesta equació, perquè algunes característiques típiques de la vida adulta s'han desplaçat cap a la infància o, en el cas contrari, cap al quart decenni de

vida. Així, mentre existeix un mercat creixent de consum infantil que comença ja molt abans de les Monster High, i els mitjans de comunicació relaten casos d'embarassos en nenes d'11 anys, l'autonomia econòmica s'aconsegueix en més i més casos amb 30 anys i escaig, i paraules clau com "la generació ni-ni" descriuen les circumstàncies de vida d'un grup cada vegada més gran. No és només el fet de romandre més temps en el sistema educatiu que endarrerix la inserció al mercat laboral, també el percentatge alarmant d'atur juvenil i de feines precàries facilita que més joves romanguin financerament dependents o tornin a caure en aquesta dependència després d'etapes d'autonomia. Gràcies a la crisi pot créixer el grup de persones que mai aconsegueix l'autonomia econòmica encara que no presentin trastorns o discapacitats que els impedeixin aquesta autonomia. Com podem reaccionar a aquest canvi? És aquesta la joventut eterna que sempre va desitjar l'home?

Tot i que cal dir que aquesta "biografia normal" ja abans només va incloure un grup de joves masculins i que van existir diferents "joventuts" segons el sexe i la classe social d'origen, la diversificació de les transicions en els últims anys és nova. El canvi social comporta més opcions per als individus de decidir-se, per exemple, si volen tenir nens o no, en quin àmbit volen treballar, etc., però també significa més riscos de fracassar i més pressió per prendre les decisions adequades. Els joves han d'afrontar reculades i una inseguretats enorme que els impedeix prevenir les conseqüències irreparables de les decisions que han de prendre per força. Les noves possibilitats de triar poden convertir-se en un parany, i realment hi ha el dubte si tots els joves tenen les mateixes possibilitats de triar el seu camí cap al futur o si la seva classe social, sexe i/o història migratòria els limiten. Vist així, l'atur juvenil i les transicions infructuoses cap a l'adulteresa són problemes estructurals causats per injustícies inherents al sistema, falta d'orientació i inexistència de suport adequat després de fracassos. No obstant això, tendim a individualitzar els problemes afirmant que els aturats no volen treballar, no estan prou adaptats al mercat laboral o aspiren a posicions per sobre de les seves possibilitats. I donem, a més a més, la culpa al sistema educatiu, o més ben dit, als professors concrets que no serveixen per educar els nostres fills en lloc de veure que ja no existeix una educació que garanteix la col·locació en la societat.

Pares, avis, professors i altres adults saben el mateix (poc) sobre el futur dels joves i, per tant, canvien també les relacions entre les generacions. Si abans els adults van

educar els joves i la seva manera de viure els servia de model, ja no poden predir què els passarà, als seus fills. Els joves ja no són només aprenents sense experiències, sinó que són, al mateix temps, educadors i models per a les generacions més grans, ensenyant als pares el funcionament del seu smartphone i actuant com a exemple d'un estil de vida, de moda, etc. per a tota la societat. Però mentre que els adults intentem mantenir la nostra joventut i lluitem contra l'envelliment individual amb cremes, Keds i anglicismes, tota la nostra societat està envellint per un canvi demogràfic. La població jove perd cada vegada més importància en comparació amb les altres generacions, i això facilita que els partits polítics s'orientin cada vegada més cap al grup creixent d'electors més grans i menys cap als joves, que en gran part no poden votar per no haver arribat encara a l'edat mínima o perquè no tenen la nacionalitat espanyola. Els electors joves tenen la fama de ser radicals en els seus vots, però potser només és una mostra dels seus interessos i de les necessitats diferents no contemplades pels partits grans, ja que el seu pes en les eleccions és massa petit. Vivim en una democràcia que es pot permetre ignorar un grup de persones en els seus programes polítics? Què significa això per al nostre futur? I té aquesta exclusió una base biològica o està causada per la nostra societat?

Passa moltes vegades que en acabar un article es presenten més preguntes que en començar-lo. No en vull ser l'excepció.

Existeix una contradicció creixent entre els joves, que estan cada vegada més ben qualificats, o almenys més ben adaptats a les noves tecnologies, i la seva posició desfavorida en la societat. Aquest fenomen va ser descrit pel Dr. Feixa amb la metàfora del "Bladerunner", ja que els joves estan en una situació semblant a la dels replicants de la pel·lícula amb Harrison Ford: estan exclosos d'una societat que al mateix temps depèn fortament d'ells.

No podem saber on acabarem i com serà l'adolescència en el futur. Però podem obrir bé els ulls i parar les orelles quan es discuteixi de nou un possible augment de l'edat mínima per votar referint-se potser a la troballa que les estructures cerebrals responsables per a la reflexió no s'acaben de definir en la majoria dels casos fins als 25 anys. No és curiós que aquesta revelació se citi respecte a la majoria d'edat, però no quan es considera una possible reducció de l'edat penal? Quan s'argumenta poder castigar ja a partir dels 12 anys és molt més popular referir-se al canvi social, la destrucció dels valors i la pujada de la violència. I si algú vol abaixar l'edat per a l'obtenció del carnet de conduir, o sigui, obrir un mercat nou per a la venda de cotxes, de cop es converteix en un defensor de les llibertats de la població sense considerar res més. Potser la pregunta no és tant si la biologia o la cultura és més important, sinó per què es dona de vegades més importància a l'una i de vegades a l'altra.